

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Dispvt. XVIII. De terminis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

TRACTATUS IV. DE TERMINO. PROPO- SITIONE, ATQVE ARGV- MENTATIONE,

Deque eorum speciebus, quæ sunt veluti materiã,
ex quã omnis scientia humana coalescit.

IN hoc Tractatu de termino, propositione, atque argu-
mentatione tum obiectiuis, tum formalibus, hisque
tum mentalibus, tum vocalibus, siue scriptis agen-
dum nobis est: obiectiua enim, & formalia, quod ad
rem attinet vicissim sibi lucem præstant. Dicimus au-
tem formalia impræsentiarum tum actus nostrarum intellectuum,
tum voces siue prolatas, siue scriptas ipsis correspondentes; quæ proinde
in mentalia, vocaliæque, aut etiam scripta diuiduntur: obiectiua au-
tem sunt ipsi conceptus obiectiui, in quos tendunt, quosve respiciunt,
seu circa quos versantur formalia. Porro in hoc Tractatu, qui bonam
partem continet Logica, ab innumeris inutilibus controuersis, quibus
Moderni Logicam implicarunt, omnino abstinebo. Logica enim vera,
& legitima, quam tradere studeo, contentiosa non est; sed certis re-
gulis, & ut implurimum aperte demonstratis subnixa.

DISPUTATIO XVIII.

De terminis.

Vos terminos nuncupant Logici, di-
ctionibusque, siue vocabulis Gram-
maticorum correspondent, veluti pri-
ma elementa sunt, ex quibus omnis
scientia humana compingitur, sum-
pti videlicet tum pro conceptibus formalibus,
tum pro obiectiuis: quo pacto hi conducunt ad
scientiam: tum etiam pro vocibus, quæ eorum
loco nobis sunt. De istis igitur est disputatio præ-
sens.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit terminus.

Terminum voco cum Arist. lib. 2. Prior. cap. 1. in
quem resolvitur propos. atque adeo, in quem
terminatur propositionis resolutio; puta aptitudi-
naliter, ut plerumque definitiones accipi solent.
Ab eo quippe videtur terminus dictus, quod ter-
minat, seu quod terminare valet propositionis re-
solutionem. Est autem propositio oratio enunciativa,
siue suasiva; atque adeo habens veritatem
vel falsitatem, prout explicabimus *disp. seq.* Resolutio
verò vniuersæ est cuiusvis totius in suas partes
diuisio. Vnde, resolutio propositionis erit diui-
sio propositionis in suas partes. Quare, idem om-
nino sunt terminus, & pars aptitudinalis propo-
sitionis, id est habens potentiam, seu aptitudi-
nem

nem ad componendam propositionem, & consequenter ad terminandam resolutionem eius. Aut certe, ut multas inutiles controuersias, quas hic Recentiores excitant, vno icu præcidam; terminum ego apello vniuersè, deincepsque appellabo semper, quamlibet partem aptitudinalem propositionis.

Quamlibet, inquam partem aptitudinalem propositionis logicam, siue cuius dumtaxat apud Logicos habetur ratio: quales sunt ex vocalibus dictiones inter se distinctæ & ex mentalibus conceptum formales, tum obiectiui distincti etiam inter se. Quamquam enim dictiones, & consequenter propositiones ex eis composita ex litteris insuper, & syllabis componantur: quia tamen compositio hæc non sub logicam; sed sub grammaticam considerationem cadit, ideo litteræ, & syllabæ nec partes logicæ propositionis, nec termini dicenda veniunt; sed integræ dictiones dumtaxat. Et quamuis conceptus obiectiui sæpe non sint partes re ipsa, & physice propositionis obiectiue; sed tantum per rationem nostram, seu logicè; termini nihilominus distincti inter se dicendi veniunt: quia ad id distinctio eorum rationis, seu logica sufficit.

Itaque terminus in vniuersum dicitur qualibet dictio apta ad componendum simul cum aliis propositionem siue vocalem, siue scriptam, & qualibet apprehensio simplex ei correspondens apta ad componendum simul cum aliis propositionem mentalem, quam vocant formalem; & quilibet conceptus obiectiuus correspondens utrique aptus ad componendum simul cum aliis distinctis à se, seu realiter, seu per rationem propositionem obiectiuam. Qui omnes sub Aristotelica termini definitione aptitudinaliter sumpta comprehenduntur, quæ, ut sic, in hanc recidit, iuxta dicta: *Terminus est pars aptitudinalis propositionis*, nimirum logica, seu cuius consideratio spectat ad logicos, vti explicuimus. Ex quo patet, nullam eiusmodi partem quoquo modo constitutiuam intrinsecè propositionis, siue ut extremum, siue ut copula extremorum, siue aliter quomodolibet à ratione, siue conceptu termini excludi debere.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit terminus.

Terminus sumptus vniuersè, quâ ratione q. 1. definitus est, multifariam venit diuidendus, ut sequitur.

Diuisio 1.

Primò enim diuiditur terminus in mentalem, vocalem, & scriptum.

Mentalis dicitur; qui in mente, siue intellectu nostro suam sedem habet. Hic autem est duplex: alius formalis consistens in apprehensione simplici, quâ intellectus quilibet apprehendit; alius obiectiuus consistens in obiectiuo conceptu per ipsam apprehensionem simplicem apprehenso. Vterque autem rursus diuiditur in vltimatum, & non vltimatum. Vltimatus dicitur, qui concipitur de quâvis re significatâ per vocem: non vltimatus, qui concipitur de ipsâ voce significante rem.

Iam verò terminus vocalis quælibet dictio est apta componere propositionem prout ore prolata. Terminus verò scriptus eadem dictio prout scripta. Vterque autem (qui ut condistinctus ab obiectiuo significato per illam formalis etiam dici solet) signum quoddam ad placitum est alicuius termini mentalis tum formalis, tum obiectiui, significans scilicet obiectiuum quidem primariò, & directè; formalem autem ipsi correspondentem secundariò, & indirectè; id quod terminus vocalis præstat per se immediatè: Scriptus verò medio vocali, ad quem immediatè significandum est institutus. Quæ omnia, ut perspicua fiant,

Notò primò: Signum ab August. lib. 2. de *Doctrina Christi*. cap. 1. & lib. de *principijs dialecticæ*. cap. 5. sic definiti. *Signum est, quod se ipsum sensui, & præter se aliquid aliud animo manifestat.* Ex quâ definitione communiter recepta constat, signum aliquid sensibile debere esse, per quod cognitum intellectus ducatur ad cognoscendum aliud. Vnde cognitio ipsa, quæ non prout cognita; sed per se formaliter manifestat obiectum improprie ab aliquibus appellatur signum formale, appellantibus signum instrumentale id, quod August. definiuit. Et quod dumtaxat loquendo proprie signum absolute, & simpliciter videtur dicendum. Tamen nonnulli signum latius accipiant pro omni eo, quod quoquo modo dicit in alicuius veritatis cognitionem. Quâ acceptione suppositâ, diuisio signi in formale, & instrumentale locum habebit. Verum in his solum potest esse dissidium de modo loquendi. Videatur noster Lynce *tom. 1. sua Philosophia*, lib. 6. tract. 1. 6. cap. 1. & 2.

Est autem signum in primis triplex. Aliud naturale; aliud ad placitum; aliud ex consuetudine. Naturale est quod naturâ suâ notificat aliud; ut fumus ignem, gemitus dolorem, risus lætitiâ, & alia huiusmodi. Ad placitum est, quod ex hominum institutione aliud notificat; ut ramus pro foribus appensus vinum vendibile; sonitus cymbali sacrorum celebrationem; voces, & scripturæ res cognoscendas; & alia id genus. Voces quippe, non naturalia, ut quidam Pythagorici voluerunt; sed ex arbitrio hominum, atque adeò ad placitum signa esserent, certa cæterorum omnium sententia est; cum quo stat earum aliquibus, accepto à rebus significatis aliquo fundamento, fuisse significationem impositam, ob analogiam scilicet quamdam, quam earum sonus cum ipsis rebus habet. De quo videndus Lynce *suprà tractat. 2. cap. 2.* Ex consuetudine denique signum dicitur, quod suppositâ consuetudine oriundâ ab hominum arbitrio aliud notificat quoquo modo; ut mappa super mensam extensæ prandium mox futurum: & vniuersum quilibet solitum ab hominibus fieri id, quod ex eo regulariter sequi solet. Deinde, signum ad placitum aliud doctrinale est; aliud artificiale. Doctrinale dicitur, quo vtitur ad manifestandum aliis, quæ interius noscimus; & ad doctrinas propterea, seu scientias comparandas subseruit: huius generis sunt voces siue prolatae, siue scriptæ. Artificiale autem dicitur, quo alterius negotij peragendi admonemur, cuiusmodi sunt ramus appensus, sonitus cymbali, & similia. Relictis ergo cæteris signis, agendūque de solo signo ad placitum doctrinali.

Notò secundò: Etsi nonnulli videantur docere, per terminum vocalem ita significari vtrumque mentalem, formalem scilicet, & obiectiuum, ut primariò, & immediatè formalis, secundariò autem

tem, & mediâ obiectiui significetur; communem tamen, & veram sententiam esse, utrumque significari immediatè: Ita tamen, vt obiectiui primariò, & directè; formalis verò secundariò, & indirectè significetur. Quod certè non ita intelligendum est (sicut multi intelligunt) vt imponentes significationem vocibus solum intenderint per eas significare res cognitâs, indeque per accidens, & præter intentionem sequatur, vt ipsas etiam cognitiones significant. Hoc enim falsum est. Intenderunt etenim commercium hominum, iuxta Aristotelem in Politicis, Plat. in Cratyllo, & omnes, quod maxime in communicatione, & manifestatione cognitionum internarum consistit; sed ita est intelligendum, vt ex primariâ intentione intenderint significare res propter cognitâs, quod est intendisse significare utrumque, res scilicet, & earum internas cognitiones; res tamen directè, cognitiones verò in obliquo, siue de connotato. Quo fit, vt voces diuerso modo res, atque earum cognitiones significant: pro rebusque subinde, non item pro cognitionibus accipiantur. Quo, quædam sententia manet reiecta, quam Lyncè *supra* tract. 2. cap. 3. conatur contra communem adstruere. Significat itaque terminus vocalis utrumque mentalem, formalem scilicet, & obiectiuum per se primariò, & directè, quantum est ex parte intentionis significationem eius instituentis: quantum verò est ex parte modi significandi, directè quidem solum significat obiectiuum; formalem verò ex connotato, siue indirectè, atque ita pro obiectiuo solum accipitur, siue vsurpatur, siue supponitur. Utrumque tamen significat modo dicto immediatè, in quo differt à termino scripto. Termini enim scripti, licet sint pariter instituti, sicut vocales, ad significanda obiecta cognita directè, & cognitiones eorum de connotato, vt explicatum est. Hoc tamen non immediatè; sed medijs ipsis vocalibus præstant, quos immediatè significant, significando eorum syllabas ore prolatas per coniunctionem litterarum, ex quibus constant. Ob id paucis litteris omnia vocabula omnium linguarum scribi possunt medijsque illis per terminos scriptos eis respondentes omnia ipsorum obiecta significari. De quo valde mirati sunt. Sinæ qui cum suis terminis scriptis non immediatè vocales; sed obiecta eorum significant, tot figuris diuersis ad suas scripturas indigebant, quot erant obiecta significanda per scripturas ipsas. Vnde oriebatur, vt vix posset homo per totam vitam discere integram artem scribendi, isque proinde doctior haberetur, qui plura scribere, eorum depictis figuris sciret. Ob id etiam omnia vocabula omnium linguarum scripta ab iis itidem, qui eorum significationum ignorant, legi possunt. Quo casu legentes scripturam planè sciunt quid termini scripti significant immediatè nempe vocabula, nescientes, quid significant mediâ, nempe obiecta per ipsa vocabula significata. Ex quibus patet, quid, & quâ ratione significant termini vocales, & scripti.

¹¹ Porro termini vocales (tantumdemque de scriptis, suâ seruata proportionem censendo) ad duo capita reuocantur, nempe ad Nomen, & Verbum. Nomen, iuxta Arist. lib. 1. Periherm. cap. 2. est vox significatiua ad placitū sine tempore, cuius nulla pars significat separatâ. Per particulam sine tempore distinguitur nomen à verbo, iuxta statim dicenda; subsequens autem sensus est; nullam partem nominis sumptam seorsum significare quidpiam,

dum nomen cum aliis componit, præter id, quod omnes significant simul, & indiuisum; id namque proprium est partim cuiusvis vocabuli simplicis logicè, quale nomen est. Vnde, rursus fit, vt nulla pars nominis, aut cuiusvis vocabuli simplicis logicè significet separatâ ab aliis, id quod simul, & indiuisum iuncta cum aliis significabat. Vocabulum quippè logicè simplex est, quod simplicem significationem habet, id est, indiuisum conuenientem omnibus syllabis; atque adeo partibus eius, quasi physicis, vt sunt *Homo, Angelus, Lapis*, &c. cum tamen complexum, siue compositum logicè sit, quod habet significationem compositam: quia coalescit ex pluribus vocabulis seorsum propriam significationem habentibus, ac retinentibus intra complexum ipsum, siue compositum ex illis, vt sunt: *Homo doctus: Angelus fortis: videns lapidem*, & similia. Omitto duas alias particulas, quibus definitionem nominis propositam limitat Aristoteles, quia puro, aptius eam absque tali limitatione relinqui, vt omnes dictiones logicè simplices præter verbum, reductæ ad vnum nomen possint sub illâ comprehendi: quò ad nomen, & verbum, propter oportet, omnes vocales termini reducantur compendij simul, & claritatis causâ.

Est autem verbum ex eodem Aristotele *supra* cap. 3. *Quod significat tempus, cuius nulla pars significat seorsim; & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.* Dicitur autem verbum significare tempus: quia proprium obiectum eius est actus, propter habens actualiter esse in aliquâ differentiâ temporis præteriti, præteriti, aut futuri, propter ex dictis latius *supra* distinct. 2. quæst. 4. præterim *hypoth.* 4. compertum est, in quo potissimum discriminatur Verbum à Nomine. Dicitur deinde esse semper notam, siue signum eorum, quæ de altero prædicantur: quia in quavis omnino propositione, potissimum, propriissimumque prædicatum est semper significatum verbi, vt in eadem etiam *quæst.* 4. *consect.* 1. latius est explicatum. Nullam autem esse possibilem propositionem vocalem sine verbo, sicut nullum est possibile iudicium, quod non habeat pro obiecto significatum verbi, ex doctrinâ eiusdem quæstionis, quæ ad rem recolenda, palam est. Cæteræ, definitionis particulæ ex se, & ex dictis satis sunt notæ.

Hæc dicta de terminis vocalibus, & scriptis significatiuis, siue aliud à se significantibus, qui propterea propriè sunt signa. Sunt tamen insuper termini dictiones non significatiuæ, siue aliud à se non significantes, quatenus pro se possunt poni in propositione, vt si dicas: *Blurri est vox.* Quo etiam pacto dictiones significatiuæ pro se in propositione positæ termini sunt, vt si dicas: *Homo est nomen.* De quo iterum redibit sermo, *quæst.* 3.

Diuisio 2.

Terminus vniuersè sumptus in subiectum, & prædicatum propositionis diuiditur.

Quæ diuisio à munere, quod exercet terminus intra propositionem subiecti, aut prædicati desumitur. Est autem subiectum id, de quo aliud, vel affirmatur, vel negatur; prædicatum autem id, quod vel affirmatur, vel negatur de ipso subiecto. Omnis quippe propositio immediatè ex subiecto, & prædicato composita est. Erunt autem subiectum, & prædicatum aut vocalia, aut scripta,

pta, aut mentalia siue formalia, siue obiectiua penes naturam propositionis ex illis composita aut vocalis, aut scripta, aut mentalis, siue formalis, siue obiectiua. Et pradicatum quidem potissimum propositionis vocalis semper est verbum; mentalis autem obiectiua significatum verbi, ut dicebam paulo ante. Sicut semper est subiectum potissimum illius quidem nomen, huius autem significatum nominis. Quanquam enim aliquid spectans ad verbum interdum pro subiecto ponatur, ut cum dicimus: *intelligere est bonum*, tunc id non per modum verbi; sed per modum nominis ponitur, ut satis ex se apparet. Nil tamen verat cum verbo ex parte pradicati poni aliquod, aut aliqua nomina; & cum nomine ex parte subiecti poni aliquod, aut aliqua verba, ut quadam syncategoremata pradicati, & subiecti; sapè enim subiecto categorematice, quod potissimum subiectum dicimus, & pradicato categorematice, quod potissimum pradicatum vocamus, nonnulla syncategoremata solent apponi, ut iam iam explicabo. Etenim.

Diuisio 3.

- 15 Terminus vniuersè etiam sumptus alius categorematicus, & alius syncategorematicus est: quorum primus categorema, secundus syncategorema soleritem vocari.

Terminus categorematicus dicitur, qui per se solus potest poni in propositione tanquam subiectum, aut pradicatum eius, ut *homo: Petrus currit, legit, & similes*. Tenuius verò syncategorematicus est, qui non per se solus; sed tantum aliis adiunctus potest poni in propositione ex parte subiecti, aut pradicati, ut *hominis, Petri, velociter, tardè, qui, & alij huiusmodi*; sapè autem integra aliqua propositio est syncategorema alterius, ut *Petrus, qui currit, mouetur: homo legit librum, quem emit, &c.* Quomodo autem syncategoremata aut ex parte pradicati propositionis posita ipsam propositionem constituent: atque adeò diuersam faciant, sub eiusque aut affirmationem, aut negationem cadant, ex dictis *disput. 2. quest. 4. consecretur. 5.* sumendum est.

Diuisio 4.

- 16 Terminus vniuersè etiam sumptus alius est abstractus, alius concretus, alius adiectiuus, alius substantiuus, alius absolutus, alius relatiuus, alius connotatiuus.

Abstractus dicitur ille, qui prae se fert aliquid quasi secundum se præcisè consideratum, ut *potentia, lectio*. Concretus verò ille, qui prae se fert idem ut coniunctum cum alio quopiam, tanquam cum subiecto, ut *potens, legens*. Terminus autem substantiuus est, qui dicitur ex æquo, & directe quaecumque dicitur, ut *homo corpus, & animam; potens sumptum pro composito ex subiecto, & potentia. Adiectiuus autem est, qui dicitur vnum in recto, & aliud tanquam adiectum illi in obliquo; potens sumptum pro habente potentiam: legens sumptum pro exequenti lectionem. De quibus plura dicta *suprà disput. 2. q. 4. præsertim consecret. 3.* videnda sunt. Terminus absolutus est, qui prae se fert aliquid sine respectu ad aliud, ut *homo, Angelus*. Relatiuus, qui cum respectu ad aliud, ut *pater, Dominus*. Connotatiuus denique, qui cum connotatione alterius, ut *coexistens, coniunctus*.*

De quibus etiam plura loc. cit. & disputat. 14. questione 1.

Diuisio 5.

Terminus vniuersè etiam sumptus alius est singularis, alius communis, & uterque aut positiuus, aut negatiuus. Communis autem alius est distributus, alius collectiuus, alius vagus, alius indefinitus. Tum alius transcendens; alius non transcendens.

Singularis est, qui solum conuenit vni indiuiduo, ut *Socrates, hic homo*: Communis, qui conuenit pluribus, ut *homo, animal*. Positiuus, qui aliquid ponit in rebus, ut *Socrates, homo*. Negatiuus, qui aliquid remouet, ut *negatio, cecitas*. Distributus autem est terminus communis, qui ligno aliquo vniuersali, vel præuia negatione affectus, plura, & singula, quibus conuenit diuisione, siue distributive dicitur; ob idque etiam diuisiuus, siue distributiuus vocatur, ut *omnis homo, nullus lapis*, ipseque lapis in hac propositione: *Socrates non est lapis*. Collectiuus verò est, qui aut nullo signo, aut vniuersali affectus; plura, quibus conuenit, dicitur collectiue, siue indiuisim: ut *multitudo, numerus, & omnes Apostoli* in hac propositione: *Omnes Apostoli sunt duodecim*. Vagus est, qui affectus signo aliquo vago, seu disunctione ea plura, quibus conuenit, dicitur vagè, seu sub disunctione, id est, vnum, vel aliud, vel aliud, &c. omnibus recensitis; ut *Aliquis homo: quoddam animal*, qui etiam terminus particularis, & signum, quo afficitur particulare dici solet à Logicis; cæteri termini, pro ut distincti ab illo, determinati nuncupantur: quia non vagè, sed determinatè dicunt quaecumque dicunt, siue plura sint, siue vnum. Indefinitus denique terminus est, qui, cum sit communis, nulloque signo affectus indifferens ex modo suo significandi manet, ut modo pro vno, eoque, vel determinato, vel vago; modò pro multis, hisque, vel pluribus, vel paucioribus supponatur, iuxta naturam aliorum terminorum, quibus adiungitur; re tamen ipsa, & in actu exercito nunquam cum eà indifferentiā, atque adeo neque indefinitus existit: huiusmodi sunt *homo, animal, & cæteri termini communes*. *Animal*, enim in hac propositione: *Aliquis homo est animal*, accipitur pro vno animali vago, quod cum homine ex parte subiecti vagè sumpto identificatur. In hac verò: *omnis homo est animal* accipitur per quandam distributionem accommodatam pro omnibus animalibus, quæ sunt identificata cum hominibus, non item pro reliquis, iuxta dicenda *quest. 3.* & in hac: *Nullus lapis est animal* pro omnibus omnino animalibus distributiuè. Pariterque in cæteris. Iam verò terminus transcendens est qui de omnibus partibus seu physicis, seu metaphysicis eorum omnium, quibus conuenit, formaliter dicitur, ut *ens, bonum*. Non transcendens autem, qui non item; ut *viuens, animal, &c.* De quibus omnibus plura in *superioribus disput. 2. q. 3. & disput. 5. q. 2. & disput. 10. q. 2. & disput. 17. q. 2.*

Diuisio 6.

Terminus vniuersè etiam sumptus, alius est simplex, siue incomplexus; alius complexus.

Simplex est, qui ex aliis terminis non est compositus, tametsi componatur ex partibus, quæ non sunt termini, iuxta ea, quæ in *precedentibus* diximus. Com

Complexus verò est, qui ex aliis terminis est compositus quouis modo. Vnde, terminus complexus, & oratio in idem recidunt, quod ad rem attinet. Si tamen oratio sumatur non solum pro aggregato plurius dictionum, ut etiam sumpsit Arist. lib. 1. *Periherm. cap. 4.* sed insuper pro aggregato plurius conceptuum, cum obiectiuorum, cum formalium ipsis dictionibus respondentium, ut sumi impræsentiarum expediet, ut quemadmodum terminus complexus, ita etiam oratio in mentalem vocalem, & scriptum, rursusque mentalem, & obiectiuam diuidenda veniat, iuxta dicta *diuis. 1.*

Diuisio 7.

19 Terminus vniuersè etiam sumptus, alius primæ, alius secundæ intentionis est.

Terminus primæ intentionis est, qui præ se fert aliquid reale, ut *homo, Angelus, lapis, &c.* Terminus verò secundæ intentionis est, qui præ se fert aliquid rationis, siue coniunctum ab intellectu, ut vniuersale, genus, species, &c.

Diuisio 8.

20 Terminus sumptus specialiter pro vocali, atque adeo etiam pro scripto, alius est vniuersus; alius æquiuocus; alius analogus; alius denominatiuus. Tum alius primæ, alius secundæ impositionis. Tum alius finitus, alius infinitus.

De vniuerso, æquiuoco, analogo, & denominatiuo satis est dictum *disp. 17. q. 22.* Terminus primæ impositionis dicitur, qui significat res, ut *homo, lapis, &c.* Secundæ verò impositionis, qui significat voces significantes res, ut *Nomen, Verbum, &c.* Terminus finitus dicitur, qui determinat id, quod significat, ut *Homo, Angelus.* Infinitus autem, qui non determinat id, quod significat, sed id, quod non significat, ut *non Homo, non Angelus,* sumptæ particulæ non infinitanter; non verò negatiue. Priori enim modo sumptæ, *non homo* significat cetera omnia præter hominem; posteriori autem modo sumptæ, *non homo* significabit negationem hominis dumtaxat. Quo secundo modo sumitur semper, quoties iungitur verbo, & negatiuum reddit propositionem, cuius verbum potissimum est prædicatum, iuxta dicta *n. 12.*

Diuisio 9.

21 Termini pluraliter sumpti, alij sunt pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes autem alij sequelâ, alij repugnantia sunt tales. Rursus pertinentes sequelâ, alij conuertibiles sunt, alij non conuertibiles.

Hæ locutiones sunt logicorum fundatæ in connexionione, oppositioneque terminorum. Quare satis foret eos in connexos, & non connexos in oppositosque, & non oppositos diuidere; diuisâ subinde connexionione, oppositioneque eorum in suas species, iuxta dicta à nobis *suprà disp. 14.* Etenim pertinentes dicuntur, quando ex vno ad alium bene arguitur. Si affirmatiue quidem, pertinentes sequelâ; ut: *est homo: ergo sensibilis*; si negatiue verò, pertinentes repugnantia; ut: *est calidum: ergo non frigidum.* Bonitas autem consequentiæ ab vno ad alterum affirmatiue in connexionione; negatiue verò in oppositione vnius cum altero fundatur. Vnde, pertinentes repugnantia semper sunt mutuo tales: quia oppositio semper est mutua. Pertinentes au-

tem sequelâ aliquando sunt mutuo tales, quo casu dicuntur conuertibiles, aliquando verò non mutuo, quo casu dicuntur non conuertibiles quia connexionio aliquando mutua, aliquando non mutua est. Videantur cetera ad rem spectantia cum ceteris connexionionis, oppositionisque diuisionibus loco citato. Impertinentes verò terminos appellant Logici, qui inter se, nec connexionionem, nec oppositionem habent; proindeque ex vno ad alterum nec affirmatiue, nec negatiue licet arguere, ut *album, & dulce.*

QVÆSTIO III.

Quid sit suppositio termini:
& quomplex?

Suppositio termini est acceptio termini pro re, 22
quam significat, aut pro se. Cum enim, ut ait Arist. lib. 1. *Elench. cap. 1.* res ipsas in disputationem non possimus adducere, vocibus protebus per ipsas significatis vtimur, ut medijs illis de rebus ipsis disputemus, nisi disputatio sit de vocibus, quo casu voces à nobis pro se ipsis in disputatione accipiuntur. Quod ipsum est eas, aut pro rebus significatis, aut pro se ipsis inter disputandum supponi. Vnde patet, suppositionem termini vocalis dumtaxat affectionem, seu proprietatem esse.

Hinc suppositio imprimis diuiditur in materialem, & formalem. Materialis dicitur acceptio termini pro se ipso, ut cum dicimus: *Homo est vox.* Formalis verò acceptio termini pro re, quam significat, ut cum dicimus: *Homo est animal.* In primâ enim propositione terminus *homo* pro se ipso; in secundâ verò pro re quam significat, capitur. Quod ex diuersitate prædicati ipsi attributi venit diiudicandum. Porro, suppositio formalis alia propria, est alia; impropria. Propria est vsurpatio termini pro re, ad quam postea significandam primò est impositus, ut cum dicimus: *Homines ridet.* Impropria verò vsurpatio termini pro re, ad quam postea significandam titulo alius habitudinis translatus est, ut cum dicimus: *Prata ridet.* Ridere quippe de hominibus propriè; de pratis autem dicitur translative. Rursus, suppositio propria, alia dicitur simplex; & est acceptio termini pro re, ut subest conceptui secundæ intentionis, ut, si dicas: *Animal est genus.* Alia dicitur personalis; & est acceptio termini pro re, ut subest conceptui primæ intentionis, ut, si dicas: *Animal est sensibile.* Quid sit autem conceptus secundæ intentionis: & quid primæ ex dictis q. 2. *diuis. 7.* notum est.

Deinde suppositio personalis, alia singularis est: 24
alia communis. Singularis est acceptio termini singularis pro significato singulari. Communis autem acceptio termini communis pro significato communi, iuxta dicta de termino singulari, & communi q. 2. *diuis. 5.*

Præterea suppositio communis in distributi- 25
uam, copulatam, determinatam, & confusam diuidi solet. Distributiva est acceptio termini communis pro omnibus, & singulis significatis suis sumptis diuisim, ut accipitur terminus *Homo,* cum dicimus: *omnis homo est sensibilis. Nullus homo est lapis.* Quæ rursus aut est distributiva pars singulis generum, id est, pro singulis significatis indiuiduis, ut in exemplis positis; aut pro generibus singulorum, id est, pro aliquo, vel aliquibus signi-

ficatis

ficatis indiuiduis singulorum generum, quo pacto supponitur distributiue terminus *Animal*, cum dicitur: *Omne animal fuit in arca Noë*: Quæ vtræque, aut absoluta potest esse, hoc est, complectens omnia, quæ distribuit, vti in prioribus exemplis euenit, aut cum exceptione, hoc est, alicuius exceptionem compatiens, vti euenit in posteriore. Copulata autem suppositio est acceptio termini communis pro omnibus suis significatis collectim, siue indiuisum sumptis. Qualiter accipitur terminus *Apostoli*, cum dicitur: *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*. Determinata verò suppositio dici à plerisque solet acceptio termini communis pro aliquo ex suis significatis vagè quidem, siue disiunctiue significato; sed quod re ipsa determinari, siue signari potest, vt cum dicimus: *Aliquis homo currit*. Vbi terminus *Homo* pro vno hominum significato indeterminatè, seu vagè accipitur; sed, cui re ipsa determinatè conuenit currere, reque ipsa subinde, quis ille sit, cui conuenit currere, determinari potest, atque signari. Hæc tamen suppositio ab aliquibus ob eam indeterminatam, seu vagam termini significationem confusa nuncupatur. Strictius tamen ab omnibus dicitur suppositio confusa acceptio termini communis pro significato ita confuso, vt neque determinari, neque signari possit re ipsa, vt cum dicimus: *Equus requiritur ad equitandum*. Nulli enim equo determinato conuenit absolutè re verà requiri ad equitandum, pro nulloque subinde equo determinato, & assignabili accipitur terminus equus in dictâ propositione; sed tantum pro equo sumpto confusè. Quod est suppositionem eius in tali propositione confusam esse. Qualis censetur etiam à multis suppositio prædicati, cuius subiectum affirmatiue distribuitur, vt prædicati *Animal* in hac propositione: *Omnes homo est animal*; necnon suppositio subiecti, cuius prædicatum distribuitur affirmatiue, vt subiecti *homo* in hac propositione: *homo domat omnia animalia*.

26 Ego verò censeo, duplicem suppositionis confusionem debere distingui. Aliam enim, quæ confusio communitatis potest vocari, oritur ex vniuersalitate termini non distributi. Quo pacto dicitur supponi confusè prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiue, vt huius: *Omnis homo est animal*. Et subiectum commune propositionis, cuius prædicatum affirmatiue distribuitur, vt harum: *Homo omnia animalia domat*. *Caro auertina ubique terrarum comeditur*. *Piper venditur Teleti & Martini*; & similia. Quo etiam spectat confusio termini communis, cui aduerbia numeralia iunguntur, vt in his: *Ter feci sacrum*. *Bis legi lectionem*, & similibus. Et vniuersè confusio cuiusvis termini communis, qui nec sumitur pro vno tantum inferiori, nec distribuitur pro pluribus. Alia verò, quæ confusio indeterminatæ poterit appellari, tunc reperitur, quando terminus communis accipitur pro vno tantum inferiori, non tamen determinato; sed vago, siue indeterminato. Quæ rursus duplex est. Alia enim est confusio indeterminatæ ex parte modi significandi dumtaxat; alia confusio indeterminatæ ex parte rei significatæ. Prima inuenitur, vbi terminus communis pro vno inferiore vagè sumpto usurpatur, quod tamen illi attribuitur, alicui determinato re ipsa competit, vt cum dicimus: *Aliquis homo loquitur*, loquente re ipsa homine aliquo determinato, & assignabili. Secunda verò inuenitur, vbi terminus communis

ita pro vno inferiore indeterminatè sumpto usurpatur, vt id, quod illi attribuitur, nulli determinato, & assignabili conueniat re ipsa absolute, vt cum dicimus: *Aliqua actio requiritur, vt effectum fiat*, nullâ determinatâ actione ad id re ipsâ requisitâ absolute, sed tantum vnâ, vel alterâ sub disiunctione. *Vna auditio Massæ præcepta est*, nullâ determinatâ Massæ audicione re ipsâ præceptâ absolute. Paritèque in similibus. Quomodo verò in his, casibus prædicatum nulli inferiorum subiecti communis re ipsâ conueniens determinatè, & absolute, eatenus solum dicatur alicui eorum sub disiunctione, indeterminatè conuenire, quatenus cuius eorum determinatè, sub conditione tamen negationis aliorum conuenit, ex dictis disputat. 10. quæstion. 2. & 5. liquidum est.

Ad sciendum autem, quo ex dictis modis 27 vnusquisque terminus supponatur, ista regulæ sunt. 1. Quoties subiectum propositionis afficitur signo nullus non solum subiectum ipsum, sed etiam prædicatum distribuitur; & vniuersum negatio quævis omnes terminos communes alias non distributos, quos post se siue immediatè, siue mediatè reperit, distribuit. Sic in hac propositione. *Non aliquis homo est lapis*: termini *homo*, & *lapis*; & in hac: *Aliquis homo non est lapis*: terminus *lapis* distributiue supponuntur. 2. Signum *omnis* terminum, quem afficit immediatè, distribuit; quem verò mediatè, facit supponere confusè confusione communitatis, vt in exemplis supra positis cernere est. 3. Terminus communis sumptus pro collectione omnium, quæ sub se continet indiuisum, supponitur copulatè, siue ex parte subiecti propositionis, siue ex parte prædicati ita sumatur. 4. Signum *Aliquis* vel æquiualens facit supponere confusè confusione indeterminatæ solum ex parte modi significandi terminum communem, quem afficit tam mediatè, quam immediatè, dum nulla præcedit negatio, aut signum distribuens. Sic enim in hac propositione: *Aliquis homo est animal* supponuntur tam *animal*, quam *homo*. In his verò: *Aliquis homo non est aliquis lapis*, terminus *lapis* distributiue supponitur; Et in hac: *Omnis homo est aliquod animal*, terminus *animal* confusè confusione communitatis, perinde ac si signo *aliquis* non essent affecti. 5. Quando nulli contentorum sub termino communi conuenit determinatè, quod ei attribuitur; sed vni, vel alteri eorum sub disiunctione, tunc talis terminus supponitur confusè confusione indeterminatæ ex parte rei significatæ, vt terminus *oculus* in hac propositione: *oculus requiritur ad videndum*. 6. Termini æquiuales eodem genere suppositionis supponi censentur, quibusvis denum signis, aut negationibus afficiantur alij præ aliis. Sunt autem termini æquiuales, qui idem obiectum significant æquiualesque faciunt propositiones, quas componunt, iuxta dicenda infra disp. 19. q. 2.

Porro ad resoluendas, ampliùsque subinde explicandas quatuor suppositiones communes commemoratas, totidem Descensus, Ascensusque connumerantur à Logicis. Nempe copulatiue, copulatus, disiunctiue, & disiunctus. Quorum primus, inquit, suppositioni distributiue correspondet, eique debetur; secundus suppositioni copulatiue; tertius suppositioni determinatæ; quartus suppositioni confusæ. Est autem descensus progressio

progressio à termino communi ad particularia sub eo contenta sufficienter enumerata: ascensus verò vice versà progressio à particularibus sufficienter enumeratis ad terminum communem. Et quoniam conceptus obiectivus communis aliud non est re ipsà à particularibus, quos amplectitur; atque adeo quidquid realiter illi convenit, & his conveniat necesse est, atque è conuerso. Idcirco, ascensus, & descensus legitimæ quædam sunt argumentationes.

29 Itaque, bene sic arguitur: *Omnis homo est animal: Ergo hic homo est animal, & hic homo est animal: & hic homo est animal, &c.* aliquis omnibus pariter recensitis: atque item è conuerso. Similiter bene sic arguitur: *Nullus homo est lapis: Ergo neque hic homo est lapis; neque hic homo est lapis, &c.* pariter recensendo reliquos omnes atque item è conuerso. Qui sunt descensus, ascensusque copulatiui tum affirmatiui, tum negatiui suppositioni distributiue termini homo affirmatiue, & negatiue correspondentes, & debiti. Bene etiam arguitur: *Omnnes Apostoli Dei sunt duodecim: Ergo hic Apostolus, & hic, & hic, &c.* numeratis omnibus, sunt duodecim: atque etiam è conuerso. Similiter: *Omnes Apostoli Dei non sunt viginti: Ergo hic Apostolus, & hic, &c.* numeratis omnibus, non sunt viginti: atque item è conuerso. Qui sunt descensus, ascensusque copulatiui tum affirmatiui, tum negatiui suppositioni copulatiue termini Apostoli affirmatiue, & negatiue correspondentes, & debiti. Bene etiam arguitur: *Aliquis homo currit: Ergo, vel hic homo currit, vel hic homo currit, &c.* pariter percurrendo per omnes: atque item è conuerso. Similiter: *Aliquis homo non loquitur: Ergo vel hic homo non loquitur; vel hic homo non loquitur, &c.* pariter per omnes percurrendo: atque item è conuerso. Qui sunt descensus; ascensusque disiunctiui affirmatiui, & negatiui respondentes, & debiti suppositioni termini Aliquis homo, quam plerique determinatam nonnullis resagantibus, vocant; & nos suppositionem confusam confusione indeterminatæ ex parte dumtaxat modi significandi dicendum censemus. In quibus omnes Logici re ipsa conspirant. Et merito.

30 Dissentiunt tamen circa descensus, ascensusque, disiunctum, quem plerique indistinctè adscribunt suppositioni confusæ; negantibus tamen aliis; eo quod suppositioni confusæ, quam habet prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiue, aliisque huiusmodi, non videtur quadrare posse. Quamquam enim bene arguitur: *Alia actio requiritur, ut effectus fiat: Ergo, vel hæc actio, vel illa, numeratis omnibus, requiritur, ut effectus fiat: atque item è conuerso; Qui sunt descensus, ascensusque disiunctiui suppositioni confusæ termini Actio correspondentes, & debiti. Ast non bene arguitur. Similiter: *Omnis homo est animal: Ergo omnis homo est hoc animal, vel illud, vel illud, &c.* omnibus recensitis: Quia est antecedens verum, & consequens falsum. Falsum quippe est, omnem hominem esse vnum ex animalibus vage, siue indeterminatè sumptum, quod tale consequens significat. Quocirca, neque è conuerso bene arguitur. Vnde patet, suppositioni confusæ termini Pharus, Scientiarum Tom. II.*

mini Animal eiusmodi ascensum, descensumque disiunctum nec conuenire, nec debere. Ergo, qui duas suppositiones confusas, præter eam, quam determinatam vocant communiter, paulò antea distinxit, facile dissidium hoc compono, asserendo, suppositioni confusæ confusione indeterminatæ ex parte rei significatæ descensum, ascensumque disiunctum prædictum conuenire, & debere; secus suppositioni confusæ confusione communitatis. Pro hæc enim, præter quatuor numeratos, receptosque communiter, alius descensus, ascensusque adstruendus est, qui distributionis accommodari dici potest. Per quem dumtaxat bene descenditur, aut ascenditur à termino talem suppositionem habente ad inferiori eius, aut è conuerso in hunc modum: *Omnis homo est animal: Ergo omnis homo est hoc animal, & hoc animal, & hoc animal, &c.* omnibus numeratis per distributionem accommodatam, ita vt singulis hominibus singula animalia tribuantur. Similiter: *Vbiq; comeditur panis: Ergo vbiq; comeditur hic panis, &c.* recensitis omnibus per distributionem accommodatam, ita vt singulis locis singuli panes vnicuique suis tribuantur. Pariterque, è conuerso ascendendum; atque de cæteris huiusmodi philosophandum est.

Vnum hic superest adnotandum de termino 31 negatiue distributo, prout communiter vsurpatur videtur; nempe non descendendi ab eo legitime per solum descensum copulatiuum; sed opus esse duos simul descensus coniungere, copulatiuum videlicet, & disiunctum: id, quod etiam, dum ascenditur, seruandum est, ne detur antecedens verum, & consequens falsum. Si enim ita ascendamus: *Hæc actio non requiritur, ut effectus fiat, neque hæc requiritur, neque hæc requiritur, &c.* Ergo nulla actio requiritur, ut effectus fiat, antecedens est verum, & tamen consequens est falsum, iuxta communem sentiendi, & loquendi morem. Sicuti etiam est falsum dicere, nullam esse necessariam Dei gratiam ad consequendam vitam æternam: cum tamen sit verum dicere, hanc determinatam non esse necessariam, neque illam, neque illam, &c. numeratis omnibus. Ascensus igitur ita faciendus est. Gratia A non est necessaria ad salutem, neque est necessaria gratia B, neque gratia C, rursus neque est necessaria A, vel B, vel C, sub disiunctione: ergo nulla est necessaria gratia ad salutem: pariterque descensus faciendus est. Etenim negatio absolute prolata adeo est malignantis naturæ, vt non solum soleat negare vnum de aliis secundum se spectato; sed etiam quouis modo comparato cum aliis. Quo fit, vt quidquid negatur de termino distributo, non solum negetur de singularibus in eo contentis secundum se absolute conceptis; sed etiam inter se comparatis per disiunctionem. Hæc dicta loquendo de termino negatiue distributo, prout communiter videtur sumi pro omnibus scilicet, & singulis in ipso contentis non solum determinatè; sed insuper disiunctiue, disiunctum sumptis. Si enim pro illis determinatè tantum sumptis sumatur, vt potest, atque etiam interdum solet, tunc illi ascensus, descensusque copulatiui tantum debitus erit.

Suppositioni adiungi solent aliæ quædam 32 termini vocalis proprietates: nempe status, ampliatio,

platio, restrictio, distractio, alienatio, diminutio; remotio, & appellatio. Quarum omnium explicatio eò tendit, ut innotescat, quo sensu unusquisque tenetur, præsertim communis accipiat. Hoc tamen sufficienter ex circumstantiis innotescit, quin opus sit tot vocabulis, totque regulis sub eis contentis audientis, siue legentis mentem obruere. Ob id eas omitto apud tumultistas videndas.

DISPUTATIO XIX.

De propositionibus.

PROPOSITIONES tum obiectivæ, tum formales, æque tum mentales, tum vocales, aut ore prolata, aut scriptæ, quæ veluti materia sunt, vnaqueque suo modo, ex quâ omnis scientia humana compingitur, materia sunt etiam non ex quâ, sed circa quam disputatio præsens versatur.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit propositio;
& quotuplex.

Propositio (quam aliqui enunciationem appellant) ex Aristot. libr. primo, Periherm. capit. quarto, sic definitur solet: *Est oratio, in quâ verum, vel falsum est.* Tum ex eodem libr. primo, Prior. capit. primo, *Est oratio aliquid affirmans, vel negans.* Melius tamen alij, ut fugiant in definiendo disunctionem distinguentem potius species definiti, ipsi in illas diuidentem, quàm explicantem ipsius naturam talibus speciebus communem, ita definiunt: *Est oratio enuntians aliquid de aliquo, id est, suadens aliquid de aliquo, siue alicuius de aliquo suavia ex suo proprio modo tendendi.* Hoc namque, & omni propositioni est commune, & eam sufficienter discriminat ab omni non propositione. Ex quibus definitionibus (quarum prima descriptiva, secunda autem, & tertia quiditativæ censentur, vnaqueque suo modo) satis superque apparet, quid sit propositio formalis, vocalis, & scripta, aut etiam mentalis. Propositio autem obiectiva aliud non est ab obiecto propositionis formalis.

Iam verò propositio, formalis sumpta vniuersè primò diuiditur in affirmatiuam, quæ affirmando ponit aliquid in rebus, ut *Petrus currit*; & negatiuam, quæ remouet aliquid negando, ut *Petrus non legit*. Quarum vtraque rursus, aut erit vera, si sit conformis suo obiecto, aut erit falsa, si sit difformis, iuxta dicta latè de veritate, & falsitate propositionum. tum formalium, tum obiectiuarum *supra disputatione tertia.* Quæ ad rem videnda. Propositionum quippe obiectiuarum aliæ veræ sunt veris for-

malibus correspondentes; aliæ falsæ correspondentes falsis formalibus: sicut etiam aliæ sunt positivæ correspondentes formalibus affirmatiuis, aliæ negativæ correspondentes negatiuis formalibus.

Deinde, propositio formalis sumpta etiam 4 vniuersè in absolutam, seu categoricam, & conditionatam, seu hypotheticam est diuidenda. Prima est, quæ absolute enuntiat aliquid de aliquo, ut *Petrus currit*; *Petrus non legit*. Secunda, quæ sub aliquâ conditione, siue sub aliquâ factâ hypothesi enuntiat aliquid de aliquo, ut, *si Petrus curreret, moueretur*; *si Petrus non videret, non legeret*. Vtraque autem rursus in simplicem, & complexam diuidenda venit. Simplicem dico, quæ ex pluribus propositionibus non est composita, ut cernitur in exemplis positis. Complexam autem appello, quæ ex pluribus propositionibus composita est, ut cernitur in his: *Petrus currit, & Ioannes ambulat*; *si Petrus curreret, Petrus moueretur, & Ioannes carneret*. Complexa verò propositio rursus diuiditur à Logicis in copulatiuam, causalem, & rationalem. In multisque alias æquali rure diuidi posset, atque etiam in mixtas ex illis, combinatione factâ. Copulatiua est, quæ plures propositiones, seu categoricas, seu hypotheticas coniungit per particulam &, aut æquiualem, ut in exemplis positis. Disiunctiua, quæ plures pariter disiungit mediâ particulâ *vel*, aut simili, ut *Petrus currit, vel Ioannes legit*; *Si Petrus curreret, Ioannes gauderet, vel non gauderet*. Causalis est, quæ mediâ particulâ *quia*, vel æquiualente indicat, obiectum vnius propositionis esse causam obiecti alterius, idque, vel categoricè, vel hypotheticè, ut: *Quia Petrus currit, mouetur*; *Si Petrus curreret, quia curreret, moueretur*. Rationalis denique est, quæ mediâ particulâ *ergo*, vel simili indicat obiectum vnius propositionis sequi ex obiecto alterius; id tamen solum evenit categoricè, ut, *Petrus currit: ergo mouetur*. Aliæ autem innominatæ diuersæ à prædictis huiusmodi sunt: *Dum Petrus legit, Ioannes audit*; *Quandiu Petrus laborat, Ioannes quiescit*; *Vbi est magister, ibi est discipulus*; sicut *vnus ambulat, ita, & alter*; Et similes. Adde, hypotheticam propositionem trifariam posse esse complexam; idque, vel copulatiuè, vel disiunctiue, vel causaliter, vel mixtè. Primo, ex parte conditionati tantum, ut in exemplis *supra* positis. Secundo, ex parte conditionis tantum. Tertiò, ex parte vtriusque. Quod hypotheticarum complexarum plurimæ aliæ species pullulant.

Scio: Logicos communiter aliter diuidere propositionem in categoricam, & hypotheticam. Eam enim solam categoricam dicunt, quam nos categoricam simplicem appellauimus: sub hypothetica autem comprehendunt tum dictam à nobis simplicem hypotheticam; tum quatuor complexas *supra* relatas coalescentes ex categoricis, copulatiuam scilicet, disiunctiuam, causalem, rationalem. Aliarum autem complexarum mentionem non faciunt. Cæterum diuisioni à nobis factæ prorsus videtur standum: quia Logici in suâ peccant dupliciter. Primò: quia vocabulo *hypothetica* abutuntur, utpote, quod solum dicitur proprie de conditionatâ; secus de reliquis. Secundo: quia diminutè procedunt, cum